

З українського лінгвокультурного простору. Хмара

Оксана Модестівна Гурова

кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри української мови,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
(пл. Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна);
e-mail: okgur@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-7160-4288>

У статті розглянуто словообраз *хмара* як один із важливих складників українського лінгвокультурного простору, визначено особливості його змістового наповнення, схарактеризовано специфіку вияву міфологічних імплікацій у різних жанрах народної словесності. Особливу увагу звернуто на номінативну поліфонію поняття 'хмара', наявність варіантних назв та образних уявлень. У національній мовній картині світу представлені численні загальнономовні та діалектні номінації зі значенням 'хмара', що акцентують особливості візуального сприйняття номінованих явищ. Маркером лінгвокультурної значущості семантики слова *хмара* є надзвичайно різнопланові оцінні характеристики аналізованого образу. З-поміж вторинних номінацій на позначення хмари слід виділити зооморфні образи, що найтіснішим чином пов'язані з базовими для архаїчних культур міфами, які концентровано відображаються в міфологемах небесного змія, небесної корови та небесних коней. Виокремлено ціннісно значуще протиставлення чорної та білої хмари, яке знаходить своє втілення в стереотипних для народної культури образах коня. Тексти народної словесності фіксують історичну динаміку міфологічних персонажів, пов'язаних із *хмарою* (змія → відьма). Розлоге номінативне поле денотата *хмари* засвідчує закоріненість аналізованого явища в народній культурі та художній словесності. Проаналізовано функційну спеціалізацію словообразу *хмара* в текстах замовлянь, народних казок та ліричних пісень. Акцентовано оцінну амбівалентність *хмари*. Парадигма поетичних словоживань словообразу *хмара* в народнопоетичних та літературно-художніх текстах засвідчує особливості розвитку його оцінної семантики в напрямку деталізації психічних станів, емоцій. Наведено словотвірне гніздо з коренем *-хмар-* та відзначено його денотативне різноманіття.

Ключові слова: лінгвокультурний простір, слово, номінація, семантика, міфологія, епітет, загадка, замовляння, казка, народна пісня

Гурова О. М. Из украинского лингвокультурного пространства. Хмара

В статье рассматривается словообраз *хмара* как одна из важных составляющих украинского лингвокультурного пространства, определяются особенности его содержательного наполнения, характеризуется специфика проявления мифологических импликаций в разных жанрах народної словесности. Особое внимание обращается на номинативную полифонию понятия 'хмара', наличие вариантных названий и образных представлений. В национальной языковой картине мира представлены многочисленные общеязыковые и диалектные номинации со значением 'хмара', акцентирующие особенности визуального восприятия названных явлений. Маркером лингвокультурной значимости семантики слова *хмара* являются чрезвычайно разноплановые оценочные характеристики рассматриваемого образа. Среди вторичных номинаций следует выделить зооморфные образы, теснейшим образом связанные с базовыми для архаических культур мифами, которые концентрированно отражаются в мифологемах небесного змея, небесной коровы и небесных лошадей. Выделяется ценностно значимое противопоставление *черная – белая (хмара)*, которое находит свое отражение в стереотипных для народної культуры образах коня. Тексты народної словесности фиксируют историческую динамику мифологических персонажей, связанных с образом *хмара* (змея → ведьма). Широкое номинативное поле денотата слова *хмара* свидетельствует об укорененности рассматриваемого явления в народной культуре и художественной словесности. Анализируется функциональная специализация словообразу *хмара* в текстах заговоров, народных сказок и лирических песен. Акцентируется оценочная амбивалентность анализируемого образа. Парадигма поэтических словоупотреблений словообразу *хмара* в народных и литературно-художественных текстах свидетельствует об особенностях развития его оценочной семантики в сторону детализации психических состояний, эмоций. Приводится словообразовательное гнездо с корнем *-хмар-* и отмечается его денотативное разнообразие.

Ключевые слова: лингвокультурное пространство, слово, номинация, семантика, мифология, эпитет, загадка, заговоры, сказка, народная песня

Oksana Hurova. From Ukrainian linguocultural space. Хмара (Hmara)

The article considers the image word *хмара* which is among the important constituents of Ukrainian linguocultural space; the peculiarities of its semantic content are defined, the specific character of the way the mythological implications are expressed in various folk literature genres is outlined. Special attention is paid to the nominative polyphony of the concept 'хмара' (literary 'cloud'), to the existing variations in the naming units and to image representations. In the national linguistic worldview, there are numerous common-language naming units with the meaning 'cloud', which accentuate the specific character of the visual perception of the named phenomena. Very diversified evaluative characteristics of the analysed image serve as markers of the linguocultural significance of the semantics of the word *хмара*. Among the secondary nomination units that denote cloud, attention should be paid to the zoomorphic images which are closely connected with the myths that are fundamental to archaic cultures and are condensedly represented in the mythologems of the sky serpent, sky cow and sky horses. The value significant opposition of the black and white clouds that is realised in the stereotypical folk images of horses is singled out. Folk texts register the historic dynamics of the mythological characters connected with cloud (serpent → witch). The extensive nominative field of the cloud denotatum registers the rootedness of the analysed phenomenon in the folk culture and literature. The functional specialization of the image word *хмара* in the texts of incantations, folk fairy tales and lyrical songs is analysed. The evaluative ambivalence of cloud is emphasized. The paradigm of poetic use of the image word *хмара* in folk poetic texts and texts of fiction shows the

peculiarities of the development of its evaluative semantics towards detailed representation of mental states, emotions. The derivational nest with the root –*хмар-* is given, its denotative versatility is pointed out.

Key words: linguocultural space, word, naming unit, semantics, mythology, epithet, riddle, incantation, fairy tale, folk song

В українському лінгвокультурному просторі важливе місце посідає словообраз *хмара*, що відзначається історичною тяглістю та категорійно-семантичною мінливістю, виступаючи як знак, метафора, міфологема або символ. У полі зору науковців перебувають дискурсивно-семантичні властивості словообразу, його текстотвірні функції, специфіка репрезентації світоглядних уявлень тощо. Ці питання дослідники розглядають на матеріалі загальномовної та діалектної лексики, фольклорних та міфологічних текстів. Предметом аналізу є номінації *хмари* як складника лексико-семантичної системи мови; функційна семантика словообразу в різних жанрах української словесності та його символічне значення; концептуальна семантика *хмари* у фольклорному тексті; концептотвірна роль словообразу в українській фразеології; поетикально-семантичні особливості образу *хмара* в українській ліриці; міфологічне значення слова *хмара*; функції словообразу в українській народній казці (О. Маленко [4], О. Могила [6], Л. Мушкетик [7] та інші).

Попри пильний інтерес дослідників до означеної теми чимало важливих її аспектів потребують подальшого аналізу. Перспективним видається розгляд словообразу *хмара* як репрезентанта дискурсивно маркованої лексики в різних його семантичних виявах та функційній спеціалізації. Мета статті полягає в тому, щоб описати фрагмент національної мовної картини світу зі значенням ‘хмара’, схарактеризувати вербальні репрезентанти цього поняття з урахуванням прагматики відповідних жанрів та особливостей функційної спеціалізації аналізованого словообразу.

Українська лексика, головним чином діалектна, демонструє надзвичайне номінативне розмаїття означеного поняття, спричинене потребою акцентувати різні ознаки та властивості природного явища. Окрім синонімів *хмара-громовиця, хмарина, хмаринка, хмарище, хмарка, хмаровиння, хмаронька, хмарочка, хмаровище, туча* [1, с. 368], в українській мові існують інші численні назви хмар. Як відзначає О. Могила, такими є: «хмара (взагалі) – *боўку́н, бувани́, д’іді́, о́блако, па́ма, ту́ча, хма́ра*; мала хмара – *баранці́, бу́хмарок, гузі́р, о́блако, па́хмарок, перéхмарок, поў́х, пóмолодок, пóм’аг, ну́тхмарок, су́хмарок, хма́ра*; дощова хмара – *боўдир, д’іді́, зава́ла, ку́мпана, планéта, скві́ра, ту́ча, хма́ра, фа́л’а*; грозова хмара – *вална́, зава́ла, сін’ава, те́мр’ава, ту́ча, чо́рн’іва*; градова хмара – *градобі́т, градіві́ць’а, ту́ча, хма́ра* (тут і далі виділення мос. – О. Г.)» [6, с. 118].

Слово *хмара* належить до праслов’янської лексики: «*хмара*, пов’язане з *хтига* з тим самим

значенням атмосферного явища (а також мороку, птьми, звідки переносно і про стан людини) і зі *smur-* ‘темний, хмурий’» [2, с. 187]. Зв’язок хмари з уявленням про значну кількість, з одного боку, і темрявою, птьмою, з іншого, зумовив загальний напрямок розвитку семантики слова. У сучасній українській мові це слово має кілька значень: 1) ‘купчення краплин води, кристаликів льоду та їхньої суміші в атмосфері у вигляді суцільної маси світлого або темного кольору, що несе дощ, град, сніг’; 2) ‘суцільна маса, клуби дрібних летючих частинок чого-небудь (дим, пари, пилу, снігу тощо)’; 3) (переносне) ‘величезна кількість, безліч, маса кого-, чого-небудь’; 4) (переносне) уживається для вираження ‘якого-небудь стану, настрою людини (тривоги, суму, задуми і т. ін.)’; 5) (переносне) ‘небезпека, нещастя, біда, що насуваються, загрожують кому-небудь’ [11, с. 93]. Семантичний потенціал аналізованої номінації реалізується в словотвірному гнізді з коренем -*хмар-*, що містить назви природних дій (*хмарити, хмарніти, хмарнішати, охмарити, охмарніти, перехмарити, підхмарити, обезхмарити*); ознак, що стосуються природних явищ, людей тощо (*хмарий, хмаристий, хмарливий, хмарний, хмаровий, захмарний, надхмарний, похмарний, прихмарний*); явищ природи (*хмарина, хмарище, хмарняк, хмаровиння, хмаровище, захмар’я, надхмар’я, підхмар’я*); часу (*хмарія*); осіб (*хмарник*) [2, с. 187]. У своєму цілісному вигляді це словотвірне гніздо конституює деталізований фрагмент національної мовної картини світу, у якому акцентуються градуальні, просторові та якісні ознаки номінованих явищ.

Широким і розлогим є означальне поле слова *хмара*. Словник епітетів української мови за редакцією Л. Пустовіт виокремлює кілька напрямків узуальної атрибутивної концептуалізації *хмари* в українській мові: за розміром, віддаленістю від землі, розташуванням у просторі (*біжуча, близька, вайлувата, велика, величезна, висока, далека, довга, летюча, мала, непорушна, нерухома, низька, рухома, стрімка, швидка, швидкоплинна*); за кольором (*багрова, багряна, безсвітна, біла, білосніжна, білувата, білява, блакитна, бліда, блідо-димчаста, бура, бурякова, голуба, димна, димчаста, димчаторожева, жовта, завихрена, зелена, золота, золотиста, кривава, малинова, мідно-червона, молочна, непровидна, олив’яна* (застаріле), *олов’яна, прозора, пурпурова, різнокольорова, рожева, руда, рудава, рум’яна, світла, сива, сиза, синьо-біла, синя, сіра, сліпуча, сліпучо-біла, срібна, темна, темно-синя, темно-сіра, темнувата, тьмяна, ультрамаринова, червона, чиста, чорна, чорно-густа*); за формою, обрисами; за ступенем щільності, густоти (*волокниста, вузька, грудаста, густа, дірчаста, довга, завихрена, зубчаста,*

камінна, клоччаста, клубляста, коливна, кошлата, крутобока, кудласта, купчаста, кучерява, лапата, легка, мінлива, мохната, м'яка, напівпрозора, негуста, незграбна, округла, периста, пишна, пірчаста, потріскана, прозора, пухка, рідка, розірвана, розмазана, розшиарпана, сипуча, сукувата, суцільна, тонка, тяжка, хвиляста, хвостата, химерна, широка); за особливостями враження та психологічного сприйняття (безмовна, безрадісна, Божя, буревісна, весела, вільна, втомлена, глуха, грізна, грузька, дика, замріяна, зла, зловісна, лиховісна, лінива, мовчазна, молода, насуплена, нахмурена, невтішна, непокірна, понура, потріскана, похмура, сердита, спокійна, страшна, сувора, сумна, тривожна, убога, фантастична, хмура, холодна) [10, с. 384–388]. Привертає увагу надзвичайна деталізація епітетних характеристик хмари за кожною з виділених ознак (розміром, кольором, формою тощо). Ємний різноплановий означальний образ хмари свідчить про її культурну значущість.

В українському лінгвокультурному просторі хмара постає як носій різних, часто протилежних оцінних характеристик: «Яке швидке, таке й ледаче, яке чорне, таке й біле, яке плохе, таке й сердите (хмари)» [12]. З одного боку, хмара – це вмістилище води, благодатна сила, що дає дощ («Один літає, другий п'є, а третій живиться (відгадки: хмара, земля, рослини)»; «Сирота відчиняє ворота, людей не пустила, коней напоїла (відгадка: хмара)» [12]), а з іншого, чорна велика страшна хмара постає як загроза, небезпека для людини: «Граду лукавий, рабе лукавий! Нехай тебе хмари не носять, бо тебе люде не просять. Буйні вітри! Візьміть ви цю хмару на свої тонкі крила, занесіть її за окіян-море, за теплі води, за круті гори, за жовті піски, щоб він там розтав, і пропав нині, прісно і во віки віков, амінь. Амінь, амінь! Тьфу, тьфу, тьфу! Шезни, пропади од лиця Божого і од грішного!» [14, с. 111]. У зв'язку зі сказаним зауважмо одну відмінну особливість пейоративної семантики дієслівного словообразу *хмаритися*. Якщо іменник *хмара* віщує біду або лихо, що вже настали, є очевидними, то дієслово *хмаритися* символізує можливу біду, нещастя («Ой хмариться – дощ буде, признаюся вам, люди, що за свою сваволю попалася в неволю. Що за свою сваволю попалася в неволю. Пішов милий в дорогу, я пропил корову, сіла собі, журюся: за корову боюся. Сіла собі, журюся: за корову боюся») [8].

У чарівних та героїко-фантастичних казках хмара постає як певна точка небесного простору, пов'язана з рухом героя, яким може бути людина (хлопець та його кінь піднімаються під хмари й місяць летять без зупинки [7, с. 158–159]) або змії (літає понад хмарами й живе в горах, тобто в надземному світі [7, с. 233]). На чорну хмару перетворюється відьма, яка женеться за героями-втікачами [7, с. 205]; хмара є помешканням босоркані, відьми-чарівниці, що може з'явитися

несподівано з різних місць, зокрема й налетіти з повітря чорною хмарою [7, с. 217]. Зв'язок між змієм і хмарою, проакцентований у багатьох індоєвропейських міфологіях, в окремих текстах архаїчних жанрів постає невизначно, він ледь-ледь окреслений. У господарському замовлянні, записаному на Гуцульщині, ідеться про те, що туча серед усього іншого не може забирати молоко: «*Йик від свиченої води утікає усе лихе, так аби від мого таздівства оно утікало, бо тут Юда права не має, ні буря, ні туча, ні птаха, ні відьма не має права відбирати манну (молоко, поживу тощо)*» [5]. На наш погляд, туча в наведеному тексті постає як символічний образ змія та/або самої відьми. Зв'язок змія (змії, гадюки) із хмарою простежується в українському замовлянні, однак хмара пов'язана тут із Перуном, громовержцем: «*На морі... на морі рокитиний куц, під кустом колода, пуд колодою змія: водяна, ледяна, багнова, болотна, подкрекотня. Не пускай жало, бо як випустиш – не пуцу я тебе ні на слід, ні на світ, ні на церкву [незрозуміле слово], проклинаю я тебе з детками, з внуками, з правнуками. Вийдуть на тебе тут хмари грозні і гром, і розіб'ють тебе й твою нечистую силу*» [9, с. 100].

До архаїчних жанрів української народної словесності належать загадки, у яких номінаціями на позначення денотата хмари є здебільшого зооморфні образи: *корова, коні, орлиця*. Науковці традиційно пов'язують використання номінації *корова* з давніми міфами та уявленнями про хмару як про корову, що пересувається по небу й замість молока дає воду, тобто дощ. Зооморфна лексика, уживана на позначення хмари, в українських загадках зазвичай використовується з колірним епітетним компонентом: «*Чорна корова небо лиже*» [12]. Епітет *чорний*, очевидно, тут пов'язаний із позначенням природного явища, що містить вологу, воду. Загалом чорний колір нерідко асоціюється з водним простором (*чорне море*) або небесним простором, покритим дощовими хмарами (розмовне, *чорне небо* – небо суцільно покрите темними грозовими хмарами).

Лексема *коні* з епітетом *булані* вживається в українських загадках на позначення недощових хмар («*Летять коні булані, на їх сідла порвані; їх стая, перейнять – вони сіна не їдять*»; «*Бігли коники булані, на їх вуздечки порвані; ми хотіли їх половити, – так нічим бо кормити*»; «*Біжать коні булані. На них віжки порвані; хто їх може зупинити, на них віжки підлатати?*»; «*Коні булані – ні впіймати, ні загнудати; дадуть їм сіна – вони не їдять*» [12]), а лексема *кобила* – з епітетом *білий* («*Біла кобила попід небесами ходила, оглянулася назад – і сліду не знає*» [12]). Якщо ж ідеться про дощову хмару, тоді колірні характеристики змінюються: «*Сива кобила по світі ходила. До нас прийшла – по рукавах пішла* (відгадка: *дощ із хмарою*)» [12]. Дощова хмара, властиво дощ, в українських загадках може позначатися за допомогою не лише атрибутивно-

іменникових словосполучень із колірним компонентом, але й дієслова плакати: «Сильніше сонця, слабше вітру. Ніг не має, а йде; очей не має, а плаче»; «Горя не знаємо, а гірко плачемо»; «Без крил, а літає, ніхто її не б'є, а плаче» [12].

Хмара в загадках асоціюється з птицею, яка своїми крилами закриває сонце: «Летіла птиця по синьому небі; розпустила крила і сонце закрила»; «Летить орлиčka по синьому небі; крила розпустила, все сонце закрила»; «Крил не має, по воздусі літає» [12]. Зрідка хмара в образній частині українських загадок має особову назву: баба Гася, чорна баба («Була собі баба Гася, як прийде – всі скачуть, як довго ж нема – плачуть»). «Без роду і без імені чорна баба в небі летить» [12]). Лексема Гася вживається і в інших загадках, зокрема про дорогу: «Лежить Гася, простяглася, як встане, небо дістане» [12]. Слово гася в етимологічному словнику української мови пояснюється так: «[гася] 'змія', 'вуж; гадюка', – очевидно, евфемістично-табуїстична назва; утворене з вихідного гадина (або гадюка)» [3, с. 480]. Загадка про дорогу доволі прозора вказує на давнє значення слова гася – 'змія', тобто на метафоричне вживання давнього слова. Гася як метафора з первинним значенням змії позначає хмару. На принципову можливість такої інтерпретації вказує, зокрема, міфологічне уявлення, представлене в окремих давніх культурах про хмари як про змії, що з'їдають сонце. У наступній загадці хмара уподібнюється до покриття-рядна: «Одно рядно сім баб тягло» [12]. Недошові хмари як невагому повітряну масу характеризують такі загадки, в яких номінаціями на позначення хмар є назви біла вовна, біла вата («За лісом, за пралісом біла вовна висить». «Біла вата попливла кудись» [12]).

Хмара є важливим складником народнопоетичного мислення українців. Як зауважує О. Маленко, в українській ліриці «слово

хмара, продукуючи традиційне символічне тлумачення (лихо, сум, смуток, безнадія) й актуалізуючи відповідні семи в структурі образного значення, у символістському контексті найчастіше конотоване негативно, крім текстоситуацій, де хмара символізує минучість, плінність життя. У цьому випадку спостерігаємо конотативну нейтральність образу» [4, с. 317]. У народнопоетичних текстах, які свідчать про наявність відтінків пейоративної семантики, на тлі архетипного образу чорної хмари із символічним значенням 'лихо, біда, небезпека' можна виокремити кілька напрямків асоціювання хмари: 1) з поганим настроєм («Насупивсь, як чорна хмара» [13, с. 180]); 2) тяжким життям («Ой

наступила та чорна хмара, став дощ накрапати... Ой там збиралась бідна голота до корчми гулять. Ой там збиралась бідна голота до корчми гулять» [8]); 3) зажуреністю («А дівоче серце, як весняне сонце — ой хоч воно хмарнесеньке, а все теплесеньке. Ой хоч воно хмарнесеньке, а все теплесеньке» [8]); 4) нещасливою долею («Над мою хатиною чорна хмара стала... А на мене, молодую, поговор та слава! А на мене, молодую, поговор та слава! Ой я тую чорну хмару крилом розмахаю... Перебуду сей поговор, перебуду й славу. Перебуду сей поговор, перебуду й славу» [8]).

Таким чином, в українському лінгвокультурному просторі хмара відзначається розлогим номінативним полем та змістовою поліфонією. Семантика хмари репрезентує як побутові, так і міфологічні уявлення про природу та світ. В архаїчних жанрах народної словесності хмара символізує як життєдайну силу, так і руйнівне начало в природі. У своїй оцінній неоднозначності хмара стає важливим засобом образності народної ліричної пісні, символом для позначення різних почуттів людини.

Література

1. Вусик О. С. Словник українських синонімів. Дніпропетровськ, 2000. 423 с.
2. Етимологічний словник української мови: В 7 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; редкол. О. С. Мельничук (головний ред.) та ін. Т. 6: У–Я. Київ: Наук. думка, 2012. 568 с.
3. Етимологічний словник української мови: В 7 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; редкол. О. С. Мельничук (головний ред.) та ін. Т. 1: А–Г. Київ: Наук. думка, 1982. 632 с.
4. Маленко О. О. Лінгво-естетична інтерпретація буття в українській поетичній мовотворчості (від фольклору до постмодерну): монографія. Харків, 2010. 488 с.
5. Матеріали до українсько-руської етнології [Електронна копія] / Наук. т-во ім. Шевченка у Львові, Етногр. коміс.; за ред. Хв. Вовка. Львів, 1912. Т. 15.
6. Могила О. А. Ареальна і структурно-семантична характеристика назв хмар у говорах української мови // Українське мовознавство. Київ: Вища школа, 1981. № 9. С. 117–125.
7. Мушкетик Л. Персонажі української народної казки. Київ: Укр. письменник, 2014. 360 с.
8. Народна творчість. Українські народні пісні. URL: <https://www.google.com/search?tbm=bks&q=%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96+%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96+%D0%BF%D1%96%D1%81%D0%BD%D1%96&oq=%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96+> (дата звернення: 06.09.2020).
9. Парубій У. Ю. Українська замовляльно-заклинальна поезія: структурносемантичні особливості та поетика жанру: дис. ... канд. філол. наук: 10.10.07. Львів, 2019. 198 с.

10. Словник епітетів української мови / С. П. Биби́к, С. Я. Єрмоленко, Л. О. Пустовіт; за ред. Л. О. Пустовіт. Київ: Довіра, 1998. 431 с.
11. Словник української мови: в 11 т. / ред. кол.: акад. АН УРСР І. Білодід (голова), к. філол. н. А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк та ін. Т. XI: Х–Б. Київ: Наук. думка, 1980. 700 с.
12. Українська народна творчість: Загадки. Київ: АН УРСР, 1962. 511 с.
13. Українські приказки, прислів'я і таке інше / уклад М. Номис; упоряд., приміт. та вступна ст. М. М. Пазяка. Київ: Либідь, 1993. 768 с.
14. Хомік О. Є. Український вербальний оберег: семантика і структура: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 2004. 229 с.

References

1. Vusy`k O. S. (2000). Slovny`k ukrayins`ky`x sy`nonimiv. Dnipropetrovs`k. 423 s.
2. Ety`mologichny`j slovny`k ukrayins`koyi movy`: V 7 t. (2012) / AN URSR. In-t movoznavstva im. O. O. Potebni; redkol. O. S. Mel`ny`chuk (golovny`j red.) ta in. T. 6: U–Ya. Ky`yiv: Nauk. dumka. 568 s.
3. Ety`mologichny`j slovny`k ukrayins`koyi movy`: V 7 t. (1982) / AN URSR. In-t movoznavstva im. O. O. Potebni; redkol. O. S. Mel`ny`chuk (golovny`j red.) ta in. T. 1: A–G. Ky`yiv: Nauk. dumka. 632 s.
4. Malenko O. O. (2010). Lingvo-estety`chna interpretaciya buttya v ukrayins`kij poety`chnij movotvorchoosti (vid fol`kloru do postmodernu): monografiya. Xarkiv. 488 s.
5. Materialy` do ukrayins`ko-rus`koyi etnologiyi [Elektronna kopiya] / Nauk. t-vo im. Shevchenka u L`vovi, Etnogr. komis.; za red. Xv. Vovka. L`viv, 1912. T. 15.
6. Mogy`la O. A. (1981). Areal`na i strukturno-semanty`chna xaraktery`sty`ka nazv xmar u govoraх ukrayins`koyi movy` // Ukrayins`ke movoznavstvo. Ky`yiv: Vy`shha shkola. S. 117–125.
7. Mushkety`k L. (2014). Personazhi ukrayins`koyi narodnoyi kazky`. Ky`yiv: Ukr. py`s`menny`k. 360 s.
8. Narodna tvorchist`. Ukrayins`ki narodni pisni. URL: <https://www.google.com/search?tbm=bks&q=%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96+%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96+%D0%BF%D1%96%D1%81%D0%BD%D1%96&oq=%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96+> (data zvernennya: 06.09.2020).
9. Parubij U. Yu. (2019). Ukrayins`ka zamovlyal`no-zakly`nal`na poeziya: strukturnosemanty`chni osobly`vosti ta poety`ka zhanru: dy`s. ... kand. filol. nauk: 10.10.07. L`viv. 198 s.
10. Slovny`k epitetiv ukrayins`koyi movy` (1998) / S. P. By`by`k, S. Ya. Yermolenko, L. O. Pustovit; za red. L. O. Pustovit. Ky`yiv: Dovira. 431 s.
11. Slovny`k ukrayins`koyi movy`: v 11 t. (1980) / red. kol.: akad. АН URSR I. Bilodid (golova), k. filol. n. А. А. Buryachok, G. M. Gnatyuk ta in. T. XI: X–B. Ky`yiv: Nauk. dumka. 700 s.
12. Ukrayins`ka narodna tvorchist`: Zagadky`. (1962). Ky`yiv: АН URSR. 511 s.
13. Ukrayins`ki pry`kazky`, pry`sliv`ya i take inshe. (1993) / uklad M. Nomy`s; uporyad., pry`mit. ta vstupna st. M. M. Pazyaka. Ky`yiv: Ly`bid`. 768 s.
14. Хомік О. Є. (2004). Український вербальний оберег: семантика і структура: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків. 229 с.

Гурова Оксана Модестовна, кандидат філологічних наук, старший преподаватель кафедри українського язика, Харьковський національний університет імені В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, г. Харьков, 61022, Україна); e-mail: okgur@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-7160-4288>

Oksana Hurova, Candidate of Philological Sciences, Senior Lecturer of the Department of Ukrainian Language, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine); e-mail: okgur@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-7160-4288>